

De Afstamming van Vlamingen en Walen.

Het oudste *geschreven* document betreffende de geschiedenis der oorspronkelijke bewoners van ons land, dat ons bekend is, bestaat in de commentariën van Julius Cæsar over den *Oorlog in Gallië* (*De Bello gallico*, jaar 54 vóór J.-C.) en inzonderheid in de hoofdstukken waarin de verovering van *Belgisch Gallië* behandeld wordt.

De geschiedkundige wetenschap beschikt echter over middelen van navorsching die haar toelaten op te klimmen tot een hoogere oudheid dan de vroegste geschreven bescheiden. De studie van munten, juweelen, wapens, allerlei gereedschap en ook beenderen, die uit den grond worden opgedolven, is onder dit opzicht vóór elke andere bron van inlichting te vermelden. De overblijfselen, die rond onze woningen worden opgehoopt en vooral het slib, door rivieren afgescheiden of in veenmoerassen bezonken, vormen eene reeks soms zeer regelmatige lagen, waarvan de jongste de huidige oppervlakte van den grond uitmaken. Naarmate men dieper graaft treft men al ouder lagen aan, waarin overblijfselen van steeds eerbiedwaardiger oudheid voorkomen. Elke schicht die men aldus ontmoet is als een blad uit het boek der geschiedenis.

Men mag gerust zeggen dat, waren al onze gebouwen gesloopt, al onze bibliotheken met al onze boeken vergaan in een ontzaglijken brand, de studie van den grond ons zou veroorloven, de hoofdlijnen der groote tijdperken onzer nationale geschiedenis terug te teekenen. Munten met een jaartal en de beeltenis van Leopold II en Leopold I, over den grond verspreid, zouden ons de beide koningen laten kennen, die in

België regeerden sedert 1830. Op geringe diepte zou men voorwerpen vinden die uit het Hollandsch tijdperk dagteekenen ; opvolgenlijk zou de graver getuigen aantreffen van de Fransche overheersching, van het Oostenrijksch bewind, van de Spaansche dwingelandij. Nog lager zou hij oudheden uit de middeleeuwen vinden, dan relikwiën uit den tijd van den inval der Franken en eindelijk onder deze nog andere die er liggen sinds de Romeinsche overheersching.

Worden de opgravingen verder gedreven, dan treft men de beenderen, de metalen wapens en werktuigen aan van de protohistorische bevolking, over welke wij geen enkel eigenlijk geschiedkundig document hebben en die op onzen grond leefden in de eeuwen die onmiddellijk de Romeinsche overwinning voorafgingen, toen de volkeren die de boorden van de Middellandsche Zee bewoonden reeds volop in het geschiedkundige tijdvak waren. Dit stemt overeen met de metaalperiodes, de ijzer-(de jongste) en de bronsperiode (de oudste). Uit meer verwijderde tijden hebben onze voorgangers op den Belgischen bodem, als overblijfsels hunner bedrijvigheid, slechts beenen of steenen werktuigen en wapens nagelaten ; zij hadden volstrekt geen metalen voorwerpen. Die tijd noemt men de steenperiode. Men onderscheidt het tijdperk waarin de steen geslepen werd, dat is het neolithische (van *neos*, nieuw, en *lithos*, steen), welk het jongste is en het tijdperk waarin de steen enkel bekapt werd, dat is het paleolithische (van *palaios*, oud, en *lithos*, steen), het oudste. Ten slotte worden sommige vuursteenen voorwerpen, waaraan nauwelijks een vorm gegeven is, door velen beschouwd als voortbrengsels van een nog oudere nijverheid dan de paleolithische, en die eolithische (*eos*, dageraad, en *lithos*, steen) werd genaamd.

De verschillende voorhistorische of alleroudste tijdperken worden dus gekenmerkt door de stof, 't zij steen of metaal, waaruit de mensch zijn werktuigen en wapens vervaardigde.

Wij zagen daareven dat de steenperiode werd onderverdeeld in :

1° het tijdperk van den ruwen steen of het eolithische,

dat overeenstemt met het einde van de tertiaire aardvorming en met het begin der quaternaire. Men heeft geen menschenbeenderen uit het eolithische tijdperk ;

2° het tijdperk van den bekapten steen of het paleolithische, dat met de quaternaire aardvorming samenvalt ;

3° het tijdperk van den geslepen steen of het neolithische, dat samenvalt met den aanvang van het moderne tijdvak.

In het moderne tijdvak komen dan :

1° het bronstijdperk ;

2° het ijzertijdperk.

In de volgende tabel zijn de voornaamste kenteekenen dier verschillende perioden samengevat :

DE VOORHISTORISCHE MENSCH IN BELGIË.

(van onder naar boven te lezen)

<p>Moderne tijdvak 10.000 tot 15.000 jaar (?) (Moderne aanslibbingen).</p>	<p>Hedendaagsche diersoorten.</p>	<p>IJzertijdperk. In België, sinds 850 vóór J.-C. (?) Bronstijdperk. In België, van 1900 tot 850 vóór J.-C. (?)</p>	<p>Verbetering in het bewerken van vuursteen. Prachtige bijlen, zwaarden, pijlpunten enz. Mooi vaatwerk. Weefnijverheid. Landbouw (graan). Huidsdieren. Dorpen van hutten. Paalwoningen. Kjökkenmóddinger. Werkplaatsen van Spiennes, St^e Geertruide, Dolmens, Menhirs. Kunstverval (?). Grafsteden. Voorouders der Walen.</p>
<p>Quaternaire tijdvak. Ijperiodes met tusschenruimten. (Haspegouwer slib, Kempisch zand, enz.) Vorming der valleien. Ontstaan van het Nauw van Kales.</p>	<p>Deels hedendaagsche, deels overgekomen diersoorten (Rendier, eland, hert, gems, mormeldier, steenbok.), deels uitgestorven (Mammouth, groot Iersch hert, holenbeer, enz.)</p>	<p>Fauna van het Rendier Fauna van den Mammouth Fauna van Elephas Antiquus.</p>	<p>Dungezaaide bevolking van jagers. Wapenen werktuigen van vuursteen, been en elpenbeen. Vaatwerk, vuur. Kunstrijke teekeningen, kerf- en snijwerk. Geen huisdieren (?), geen grafsteden (?). Bewoonde grotten. Vuiswapens uit de grotten van Chelles, punten van St Acheul, le Moustier, Solutré, en de Madeleine-grot, bijlen, schrapers, messen, pijlpunten. Ras van Spy.</p>
<p>Tertiaire tijdvak (Leem, zand, tertiaire kalkaarde).</p>	<p>Over 't algemeen uitgestorven diersoorten.</p>	<p>Paleolithisch tijdperk (gekapte steen) Eolithisch tijdperk (ruwe steen) (?) Eolithisch tijdperk (?)</p>	<p>Aapmensch Pithecanthropus van Java ?</p>

I. — EOLITHISCH TIJDVAK. (1)

Eolithen uit het tertiaire vormingstijdperk. — Wij zullen niet lang stil blijven bij het eolithisch tijdvak, waarover de specialisten het niet eens zijn. Men heeft betwist dat de eolithische steenen uit de tertiaire periode met inzicht gekapt of gebruikt werden door min of meer verstandige wezens. Geen enkel dier steenen werd overigens in ons land gevonden. Laat ons enkel vermelden dat die vuursteenen van twijfelachtige betekenis deels tijdgenoten zijn van den Pithecanthropus, den beruchten mensch-aap of aap-mensch die in 1894 door Dr. Eugeen Dubois in de jongere tertiaire aardlagen (plioceen) van Java werd ontdekt, en een der schakels is van de reeks levende wezens die staan tusschen aap en mensch.

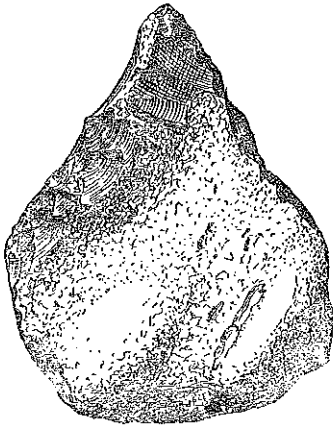

Fig. 1. Vuursteenen eolith van Zonnebeke (West-Vlaanderen) gevonden door A. Rutot. Naar ENGERRAND, *Six Leçons de Préhistoire*.

Eolithen van Reutel, Mesvin, enz. uit het quaternaire vormingstijdperk. — Jongere eolithen, uit den aanvang der quaternaire periode en uit denzelfden tijd toen de olifant *Elephas antiquus* leefde, zullen ons evenmin ophouden. De heer Rutot trof er bij honderdduizenden aan op den grond van het gehucht Reutel, bij Becelaere, in West-Vlaanderen. Ook over die voorwerpen zijn de specialisten het niet eens. Wij hebben trouwens geene begrippen over den aard der menschen die de gereedschappen in eolithischen vuursteen gebruikt hebben.

(1) Over de steenperioden in België, zie vooral GEORGE ENGERRAND, *Six leçons de Préhistoire*, Brussel, 1905, en het klassieke werk van DE MORTILLET, *Le Préhistorique*.

II. — PALEOLITHISCH TIJDVAK.

Met den mensch uit het paleolithisch tijdvak, namelijk dit van den bekaptten steen, betreden wij het zekere, klassieke gebied der voorhistorische geschiedenis in België. De grotten van Opper-België (Maas-, Lesse-, Ourthedalen, enz.) die gedurende het quaternaire tijdvak, in de ijsperioden met hare tusschenruimten, den mensch tot toevluchtsoord dienden, en met zooveel vrucht werden doorzocht door Schmerling, door Spring, later door Dupont en nog onlangs door de Luikenaren Marcel De Puydt, Max Lohest, Julien Fraipont, enz., leverden het middel om de voornaamste bijzonderheden van zijn levenswijze na te gaan.

Geruimen tijd in de quaternaire periode, toen de paleolithische mensch leefde, verschilden gedaante en klimaat van ons land merkelyk van wat zij nu zijn. Een groot gedeelte van Neder-België en van Holland stond onder water. Integendeel had de zee nog het Nauw van Kales niet gegraven en kudden voorwereldlijke olifanten of mammothen, rendieren en elandherten konden droogvoets uit Engeland op het vasteland komen. De fauna, aan dieren van hooge gestalte rijk, was, evenals de flora, die van een koud en vochtig klimaat. De koude is genoeg uit te leggen door het bestaan van een onmetelijken gletscher, die heel Noord-Europa, daarin begrepen een deel van het huidige Holland, overdekte, en van min uitgestrekte ijsvelden op de Vogeezen, het Schwarzwald, de bergen van Auvergne, Zwitserland, enz.

Deze diersoorten behoorend bij een koud klimaat zijn sindsdien voor een deel ter plaatse uitgestorven, zooals de mammoth (*Elephas primigenius*), het groote Iersche hert (*Megaceros hibernicus*), het neushoorn dier (*Rhinoceros tichorhinus*), de holenbeer (*Ursus spelaeus*). Een ander deel trok naar het Noorden, zooals het rendier (*Tarandus rangifer*), het elandhert (*Cervus alces*), het Canadeesch hert of wapiti (*C. Canadensis*), of ging de Alpen of de Pyreneën bewonen, zooals de gems (*Antilope rupicapra*), de steenbok (*Capra ibex*), het mormeldier (*Arctomys marmotta*). De

leeuw (*Felis leo*) en de gevlekte hyena (*Hyaena crocuta*) vindt men nog slechts in Afrika, waar zij zoowel warmte als koude luchtstreken tot 2400 m. hoogte bewonen.

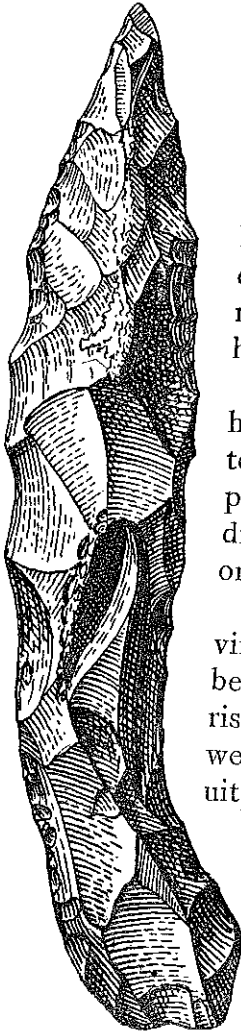

Fig. 2. Paleolitische vuursteen en dolk. Binche. 1/2 gr. naar Engerrand.

Te midden dier majestatische en vreeselijke fauna leefde de mensch, zwak en wild, maar moedig het bezit der spelonken betwistend aan beren, leeuwen en hyena's.

Als een onverschrokken jager viel hij door list of geweld al de opgenoemde dieren aan. Zijn voornaamste wild was de mammoth (in de mammoth-periode), later het paard en het rendier (in de rendier-periode).

Groot wild rukte hij aan stukken waar het gevallen was en droeg slechts naar zijn hol, ter nauwernood toegankelijk langs een steil pad, de meest geveleschde deelen en den kop, dien hij vooraf van hoornen en hinderlijk gewei ontdeed.

In onze vroeger bewoonde grotten vindt men, vooral bij den ingang, hoopen beenderen, echte keukenafval van voorhistorische menschen. Meest al de lange beenderen werden opzettelijk gebroken om er de merg uit te halen, waarop onze spelonkbewoners verlekkerd waren. Daar vindt men ook hoopen houtskool, waaruit blijkt dat de paleolithische mensch vuur wist te benuttigen, of om zijn voedsel te braden, of om des nachts de wilde dieren verwijderd te houden.

Het is zeker dat de zeer dungezaaide paleolithische bevolking uitsluitelijk van de opbrengst der jacht leefde en noch landbouw noch huisdieren kende. Ongetwijfeld was zij, wat haar

maatschappelijken toestand betreft, zekere huidige Eskimoozen zeer nabij.

Ondanks de ellende en het onzekere van haar levensvoorwaarden onderscheidde zich een deel dier bevolking door een uiterst verrassenden kunstzin. De grotten van België, vooral echter die van het Zuid-Westen van Frankrijk (Dordogne) en later die van Spanje hebben eene rijke verzameling hoogst merkwaardige muurschilderingen, gravuren en beeldhouwwerk in hout en elpenbeen opgeleverd, die hoofdzakelijk dieren voorstellen : den mammoth, het neushoorn- /o
dier, het rendier, het paard, den zalm, enz. (fig. 3 en 4).

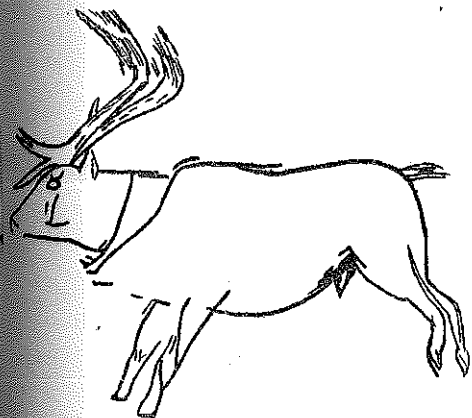

FIG. 3. Loopend rendier. Grot « des Combarelles » (Dordogne). L. Capitan.

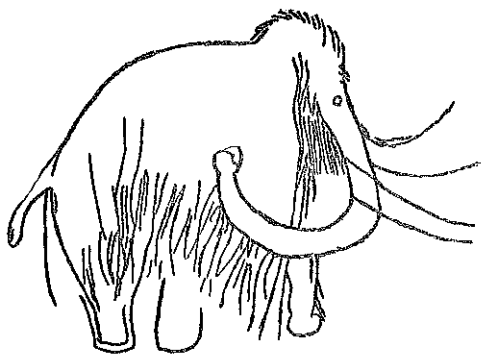

FIG. 4. Mammoth gegraveerd op de wanden der grot « des Combarelles » (Dordogne). L. Capitan.

De huisraad in de grotten gevonden bestaat uit vuursteen en bijlen, punten (fig. 6), messen, schrapers, pijlpunten, harpoenen, naalden en kleinigheden die tot opschik dienden, als oorbellen en parels in elpenbeen van den mammoth of in rendierhoorn.

Onze grotbewoners kleedden zich met dierenhuiden aaneengenaaid bij middel van pezen of paardshaar. Men heeft de vuursteen en elzen, de beenen naalden teruggevonden en de wervels der paardestaarten waarvan de haren bij het naaien

dier kleederen werden gebruikt. Op sommige verblijfplaatsen vond men grof vaatwerk. In het Museum van natuurlijke geschiedenis te Brussel worden vele reeksen voorwerpen bewaard, die gevonden werden in die paleolithische woonplaatsen en onder andere diegene welke door de opsporingen van Ed. Dupont, bestuurder van het Museum, werden aan het licht gebracht.

De Fransche anthropologen hebben, naar de Mortillet's voorbeeld, verschillende onderverdeelingen in het paleolithisch tijdvak aangenomen; deze onderverdeelingen stemmen overeen, ten minste gedeeltelijk, met de trapsgewijze verbetering in het houwen van vuursteen (vuursteen van Chelles, van le Moustier, van de Madeleine-grot, van Solutré).

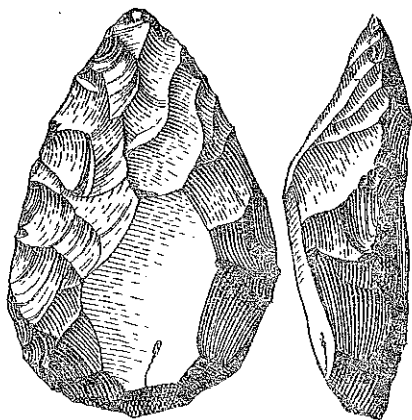

Fig. 5. Paleolithische vuursteen. Vuistwapen (op den kop en ter zijde gezien) van Chelles. (Op 1/2 grootte).

A. Rutot, naar Engerrand.

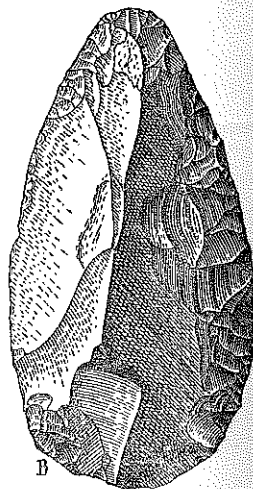

Fig. 6. Paleolithische vuursteen. Moustier-punt van Spiennes (Hénégouwen) gevonden door A. Rutot (1/2 grootte).

Naar Engerrand.

De voor echt erkende beenderen van den mensch uit de quaternaire periode, van den paleolithischen mensch, zijn uiterst gering in aantal. De beruchte schedel gevonden bij Neanderthal werd lang beschouwd als het type van het vroeg-

ste paleolithisch menschenras. Merkwaardig is die schedel door zijn kenteekenen van dierlijkheid: een naar achter wijkend voorhoofd, sterk ontwikkelde wenkbrauwbogen.

Verschillende Duitsche anthropologen en namelijk de beroemde Virchow wilden in dien schedel niet een voor een menschenras kenmerkend type zien en beschouwden hem als een individueele afwijking, een pathologisch geval voorstellend, zooals dat nog wel meer voorkomt zelfs bij den mensch van heden.

Toen Max Lohest en Marcel De Puydt in 1886 in de grot van Spy-sur-l'Orneau (provincie Namen) twee menschengeraamten ontdekten waarvan de schedels dezelfde hoofdkenmerken als de kop van Neanderthal vertoonden, verviel de stelling van Virchow en het bestaan als bijzonder menschenras van een mensch met de kenteekens van den aap, van den mensch van Spy (soms de mensch van Neanderthal of van Canstadt genaamd) werd buiten twijfel gesteld.

De anatomische kenteekenen der geraamten van Spy wijken sterk af van diegene der huidige bewoners van België: de mensch van Spy en de andere paleolithische menschen waarvan ten onzent overblijfselen werden aangetroffen (rassen van Cro-Magnon en van Furfooz) maakten trouwens erg dungezaaide bevolkingen uit, die in groote ellende leefden en geenszins geschikt waren om zegevierend te weerstaan aan de invalender neolithische menschen, welke talrijk in ons land aankwamen bij den aanvang van het moderne tijdvak. Het ras van Spy, ja de paleolithische mensch in 't algemeen moet waarschijnlijk als een element van geringe aantalsterkte beschouwd worden door wie de ethnographische afstamming der hedendaagsche bevolking van België wil nagaan.

Gansch anders is het gelegen met den neolithischen mensch die den paleolithische opvolgde en waarvan de betrekkelijk talrijke bevolking het grootste gedeelte van ons grondgebied ettelijke duizenden jaren lang bewoonde. Men neemt aan dat ze uit Azië kwam.

III. — NEOLITHISCH TIJDVAK.

De neolithische menschen zijn geen wilden meer, doch volkeren met zeden als diegene der zwervende stammen en der herders die men nu nog vindt in zekere streken van Algerië en Tunis.

De neolithische mensch bewoonde vaak hutten, tot dorpen vereenigd (Haspegouwsche dorpen door De Puydt bestudeerd). Hij kweekte graan en planten die hij tot weefsels verwerken kon, hij hield de meeste van onze huisdieren : honden, ossen, paarden, schapen, geiten, zwijnen. Hij wist vuursteen te slijpen en er prachtige bijlen en pijlpunten van te maken, die het sieraad onzer musea en van zoo menige bijzondere verzameling zijn (fig. 7 en 8).

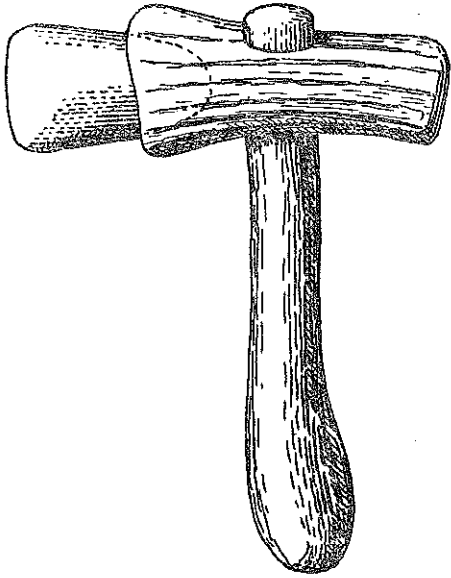

Fig. 7. Neolithische bijl in geslepen vuursteen, gevat in hertshoorn, gevonden in een turfgrond bij Antwerpen. *Engerand, Six Leçons de Préhistoire.*

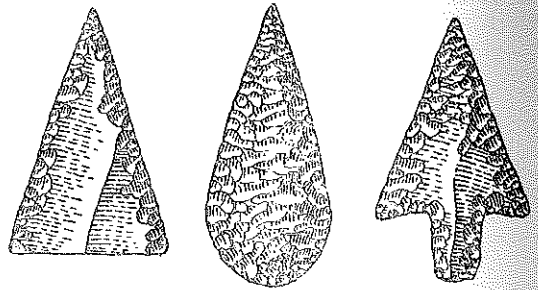

Fig. 8. Drie Neolithische pijlpunten. *Engerand, Six Leçons de Préhistoire.*

Zijn vaatwerk (hutten van Haspegouw), soms zeer mooi van vorm en versiering, wijst op een groote vaardigheid.

De Neolithische mensch begroef zijne dooden, dikwijls in natuurlijke of kunstmatige grotten (*dolmens*). Tot het neolithische tijdvak behooren de megalithische gedenkteeken, dikwijls ten onrechte druïdische of Keltische monumenten genaamd, zooals menhirs, dolmens, cromlechs, enz., die zoo menigvuldig in Bretanje voorkomen. In België bezitten zij twee prachtige stalen daarvan : de dolmens van Weris bij Barvaux aan de Ourthe.

Tot het neolithische tijdvak ook behooren de beruchte hoopen keukenafval of kjoekkenmoëddinger in Denemarken alsmede de palaffiten of paalwoningen der Zwitsersche meren. In 1889 ontdekte priester Claerhout een woonplaats gebouwd op palen in een moerassige vlakte bij de oude Mandel te Denterghem bij Thielt. Die paalwoning werd door neolithische menschen gebouwd en na hen bewoond, evenals de Iersche en de Schotsche crannogs, tot in de 14^e eeuw na J.-C.

De neolithische mensch had, op verschillende plaatsen in Limburg en Henegouwen, waar lagen vuursteenkrijt zijn, uitgestrekte werkplaatsen voor het opdelfen, kappen en slijpen van steenen werktuigen. De meest bekende zijn die van Obourg en van Spiennes in Henegouwen, van Ste-Geertruide in Hollandsch Limburg en van Ruelen bij Aubel (provincie Luik).

In 1890 ontdekte de heer de Munck in een der mijn-gangen van Obourg een neolithischen mijnwerker die onder een instorting verpletterd werd ; hij had nog bij zich het houweel in hertshoorn waarmêe hij het krijt uithaalde. Zijne overblijfselen ziet men in het Museum van natuurlijke geschiedenis te Brussel. (1)

Dank zij het bestaan van vele begraafplaatsen of afzon-

(1) Er is aan te merken dat het polijsten van vuursteen, werk van langen duur waarvan al de fazen teruggevonden werden, slechts bij uitzondering en voor enkele uitgelezen stukken werd toegepast. Wie zich de moeite getroost te zoeken, vindt in al de streken van ons land, over den grond verspreid, talloze neolithische overblijfselen, vuursteenen bijlen, messen, schrapers, pijlpunten, die slechts gekapt zijn, terwijl voorwerpen in geslepen vuursteen slechts bij uitzondering worden aangetroffen.

derlijke graven dikwijls in grotten uit dit tijdperk zijn de beenderkundige kenteekenen van den neolithischen mensch welbekend. Dit ethnische type bestaat uit menschen van middelbare gestalte, niet grooter dan 1,65 m., met ronden, bolvormigen schedel, breed en hoog voorhoofd, uitspringende jukbeenderen, (breede of onderbrachycephalische schedel); de bovenkaak steekt eenigzins vooruit en de tanden staan wat naar voren. Ik weid niet uit over de kenteekenen van het geraamte, die meer voor de anthropologen beteekenis hebben.

De Belgische specialisten, en bijzonder Dr. Houzé, uit Brussel, en Prof. Julien Fraipont, uit Luik (1), hebben doen uitschijnen wat merkwaardige gelijkenis het neolithische type heeft met het huidige Waalsche type, dat zelf slechts een variëteit is van het Keltische. Zij zijn het eens om aan te nemen dat de Keltische volkeren, die Julius Caesar in België aantrof in de laatste eeuw vóór onze tijdrekening, de rechtstreeksche, hoewel min of meer gekruiste afstammelingen der onder-brachycephalische neolithische bewoners van de grotten met graven en beenderhoopen in het Maasdal zijn.

Het is overigens zeker dat eene Keltisch-sprekende bevolking op zeker oogenblik heel ons land bewoonde, zooals blijkt uit de studie der oudste plaatsnamen. De toponymie onzer stroom- en riviernamen — dat zijn de oudste — is nog, over heel ons land, grondig Keltisch. De namen van de Schelde, de Leie, de Maas, de Samber en hun bijzonderste bijrivieren behooren tot het Keltisch. Waarschijnlijk was gansch het huidige België, een nauwe strook gronds langsheen de Noordzeekust misschien uitgezonderd, ten tijde van den inval der Romeinen bewoond door volkeren van Keltische afkomst die Keltisch spraken. De huidige Walen stammen af van die Keltische bevolking, die later verromaanscht werd onder den invloed der Latijnsche beschaving.

IV. — BRONS- EN IJZERTIJDPERK.

Lang vóór de Romeinsche overheersching waren echter

(1) JULIEN FRAIPONT, *La Belgique préhistorique et protohistorique*. Bull. Acad. r. Belg. (Classe des sciences) 1901, pp. 823-877.

metalen, eerst brons, later ijzer (omstreeks 850 j. v. J.-C.) in onze streken bekend. Naar het schijnt werd het ijzer hier gebracht door een nieuw ras, samengesteld uit menschen van hooge gestalte, met blond haar, oogen licht van kleur, langwerpigen (dolichocephalischen) schedel, het Hallstatter ras, de voorouders der Germanen.

Dit nieuw ethnisch element, gering in aantal, moet een overwegenden staatkundigen en maatschappelijken rol gespeeld hebben. Vele schrijvers zijn geneigd te denken dat terwijl de massa der bevolking van Belgisch Gallië, het plebs, tot het onder-brachycephalisch, Keltisch ras, klein van gestalte, behoorde, de opperhoofden, die de krijgs- en staatkundige aristocratie uitmaakten, van Germaanschen oorsprong waren, namelijk van het Halstatter, dolichocephalisch ras, groot van gestalte. Op deze laatsten is de vermaarde volzin toepasselijk, waarin Julius Cæsar spreekt van den Germaanschen oorsprong van meest al de Belgen (*plerosque Belgas esse ortos a Germanis*). Onder « meest al de Belgen » moet verstaan worden meest al de Belgische opperhoofden en voorname ingezetenen.

Beide ethnische types te samen kan men zien in eenzelfde graf, dat van een Gallisch opperhoofd; het is opgesteld in het Museum van Saint-Germain-en-Laye. Het opperhoofd ligt in eeuwigen slaap tusschen de raderen van zijn krijgswagen; een dienaar werd daarop begraven, opdat hij als trouwe schildknecht 's meesters gespan in nieuwe ritten voere. Het krijgshoofd is een Germaan met langwerpigen schedel, een zoon der Hallstatters; de knecht heeft een breeden schedel, hij is een nederig afstammeling der neolithische bevolking.

Men kent veel graven, in België en in Holland, die tot het ijzertijdperk behooren en dagteekenen uit de eeuwen die onmiddellijk vóór den inval der Romeinen liggen.

Zij zijn merkwaardig om de talrijke gouden, bronzen en ijzeren voorwerpen die men er in gevonden heeft: korte bronzen degens, groote ijzeren zwaarden, lansen, hoofdwrongen, armbanden, halssnoeren, scheermessen, wonderschoone juweelen, vaatwerk, beeldjes.

Tot verdriet der moderne anthropologen verbrandden de Hallstatter menschen hunne dooden, zoodat hunne graven, zoo rijk aan allerlei grafbehoefden, doorgaans niet te benuttigen zijn bij de studie der lichamelijke kenteekenen van het ras.

Onder de vondsten uit dien tijd, in het huidige Vlaamsch gedeelte van ons land gedaan, vermelden wij de Kempische grafheuvels onderzocht door M. M. Bamps, Habets en Ch. Dens, de ruime lijkbusvelden te Budel, Nederweerts-Leveroy en Weert in Hollandsch Limburg, waaruit de Nederlandsche oudheidkundigen Habets en Ubaghs een duizendtal aschbusschen opgroeven alsmede een honderdtal metalen voorwerpen, degens, lanspunten, scheermessen, priemen en juweelen. Nog zijn te vermelden de begraafplaatsen te Neerpelt (Limburg), beschreven door M. Schuermans, die te Wuestwezel (provincie Antwerpen) en Biez (Brabant) welke ons door M. de Loë bekend gemaakt werden. De grafsteden uit het ijzertijdperk zijn even talrijk in Zuid-België, waar thans een Waalsche bevolking woont.

V. — GESCHIEDKUNDIG TIJDVAK. — ROMEINSCH
OVERHEERSCHING. — INVALLEN DER FRANKEN.

Het is waarschijnlijk dat — zoo ons land, toen de Romeinen als veroveraars kwamen, evenals nu door twee rassen bewoond was, een dolichocephalisch ras, het Hallstatter, van Germaanschen oorsprong; en een brachycephalisch van Keltischen oorsprong, — die beide rassen geenszins tot elkander in dezelfde geografische verhouding stonden als die nu de toestand der dolichocephalische Vlamingen tegenover de brachycephalische Walen kenmerkt.

Over gansch ons grondgebied was de massa der bevolking brachycephalisch en Keltisch; zij stamde af van de oudere neolithische bewoners. Boven die vredelievende massa staat een krijgers-aristocratie van Germaanschen oorsprong; zij trekt het oog van den geschiedschrijver door scherp afgeteekende lichamelijke kenmerken, maar is te weinig talrijk

om op gevoelige wijze de physische kenteekenen der massa te kunnen wijzigen.

De huidige Vlamingen zijn niet de afstammelingen der oorspronkelijke Germaansche aristocratie die Cæsar in België vond. Hunne aankomst alhier en het vaststellen der ras- en taalgrens die nu nog bestaat gaat samen met een geschiedkundig feit, dat na de Romeinsche verovering kwam, namelijk de invallen der Franken in de 5^e en de 6^e eeuw onzer tijdrekening.

Men weet dat de Keltische bevolking, eventjes met een Germaansche laag overdekt, en die ten tijde der Romeinsche verovering heel België door verspreid was, al spoedig zeden en taal der veroveraars aannam. In de 2^e en de 3^e eeuw was geheel het land verromaanscht en allerwege vond men er bloeiende Belgisch-romeinsche gestichten, waarvan talrijke overblijfselen teruggevonden worden. Gansch het land door werden waarschijnlijk Latijnsche gewesttalen gesproken, uit welke de Waalsche gewesttalen ontstonden, die thans niet buiten de zuidelijke helft van België gaan.

De studie der plaatsnamen van Germaanschen oorsprong in Vlaamsch-België leerde dat geen enkel dier benamingen dagteekent uit den tijd der Menapiërs en der Nerviërs en dat de huidige taalgrens ten tijde van Cæsar volstrekt niet door de toponymie was aangeduid. Kurth (1) stelde vast dat die plaatsnamen in het grootste gedeelte van Vlaamsch-België een Frankisch-Salischen stempel dragen, 't is te zeggen dat zij in de 4^e of de 5^e eeuw ontstonden : de bemerking is toepasselijk op de dorps of gehuchtsnamen uitgaande op *zele*, *em*, *ingem*, of *beek*. Slechts langsheen de kust zijn de plaatsnamen van Frieschen aard ten Noorden, van Saksischen aard ten Zuid-Westen, namelijk in Fransch-Vlaanderen.

De huidige ras- en taalgrens heeft dus haar oorsprong in een betrekkelijk jong geschiedkundig feit. De Vlamingen zijn de afstammelingen der Germaansche veroveraars, bijzon-

(1) G. KURTH, *La Frontière linguistique en Belgique*. (Mém. Acad. r. de Belg.)

der van de Salische Franken (Germaansch type, Hallstatter ras, langwerpige, dolichocephalische schedel, lichte oogen en blond haar, groote gestalte). De vloed der barbaren, die de Keltisch-Romeinsche beschaving in het Noorden des lands aanviel in de 4e eeuw, en ze overstroomde in het begin der 5^e, werd waarschijnlijk ten Zuiden gestuit door de versterkte posten van de Romeinsche heirbaan van Bavaai naar Keulen; van die strategische posten vindt men sporen in ettelijke huidige plaatsnamen waarin het Latijnsche *castrum* is opgelost en die men langsheen de taalgrens aantreft. Het koolwoud (*carbonaria silva*) dat Henegouwen en het Zuiden van Brabant overdekte heeft het zijne er toe bijgedragen om de Keltoromeinen te verdedigen tegen de uit het Noorden komende Germanen.

De taalgrens die de Belgen verdeelt in Vlamingen ten Noorden en Walen ten Zuiden is ook thans nog een bijna rechte lijn, bij de vermaarde Romeinsche heirbaan gelegen en die van 't Westen naar 't Oosten loopt volgens den parallelcirkel over Wervik, Meenen, Ronse, Edingen, Waterloo, Waver, Landen, Borgworm en Lanaye bij Visé. Sedert de 5e eeuw veranderde zij zeer weinig, zooals de studie der toponymie aantoot.

Vreemd is het feit — Kurth riep er de aandacht op — dat die rechtlijnige en zoo regelmatige taalgrens met geen enkel natuurlijke bijzonderheid van den door beide rassen bewoonden grond overeenkomt. Zij ziet er uit alsof 't een kunstmatige, krachtens den menschelijken wil getrokken scheidsljn ware. Men mag veronderstellen dat zij door de Romeinsche bestuurders onzer gewesten voorgeschreven werd. Zij zullen afgezien hebben van wat zij niet behouden konden, aan de Frankische veroveraars ruime streken benoorden de heirbaan van Bavaai naar Keulen overgelaten en al de krachten der verdediging op die lijn samengebracht hebben. Bevat die veronderstelling waarheid, dan zou daaruit voortvloeien dat de gedaante der huidige volkeren- en taalgrens in België ontstond ten gevolge van een bestuurlijke beslissing

genomen door een eenvoudig Romeinsch ambtenaar uit het einde der 4e eeuw.

Er is aan te merken dat de huidige taalgrens met een ethnografische scheidslijn samenvalt, wat vastgesteld werd door statistieken betreffende gestalte, kleur van haar en oogen en schedelvorm bij schoolkinderen en lotelingen (Vanderkinderen, Houzé) in beide taalgewesten des lands.

Ondanks een gestadige rasvermenging die sinds 1500 jaar strekt tot het uitwisschen van het oorspronkelijke verschil tusschen Vlamingen en Walen vindt de anthropoloog nu nog bij den Waal de lichamelijke kenteekenen van den neolithischen mensch, stamvader van den Kelt die ten tijde van Cæsar leefde, terwijl de Vlaming de voornaamste physische kenmerken, die den Salisch-Frankischen veroveraar uit de 5^e eeuw vertoonde, steeds behouden heeft.

BESLUIT.

Bij wijze van algemeen besluit zullen wij zeggen dat de verdeeling van België in Vlaamsch en Waalsch taalgebied nog heden overeenkomt met een grondig ethnografisch verschil.

Bij den Waal, en vooral bij den Waal die ten plattelande leeft in afgezonderde gehuchten waar het type min verbasterd is, vindt men meer menschen van kleine gestalte, met breeden, brachycephalischen schedel, met tamelijk donker haar en oogen. Die Walen zijn Kelten en stammen waarschijnlijk af van neolithische menschen, eenigzins gekruist met Germanen.

Deze Keltische bevolking, met een Germaansch laagje overdekt, bewoonde ongetwijfeld geheel België ten tijde der Romeinsche overheersching. Onder den naam van *Walen* is die bevolking blijven voortbestaan ten Zuiden van eene lijn die van 't Westen naar 't Oosten tusschen Wervik en Visé loopt.

Ten Noorden van die lijn werden de verromaanschte Kelten uitgeroeid of verdreven en geheel vervangen, bij het

einde der 4e eeuw en in het begin der 5e, door veroveraars van Germaansch ras, de Salische Franken, rechtstreeksche voorouders der huidige Vlamingen. Om onder deze laatsten het Germaansche, Hallstatter type min of meer zuiver terug te vinden, met al zijne kenteekenen : groote gestalte, langwerpigen schedel, blauwe oogen, blond haar, moet men gaan tot die landelijke bevolking welke het meest buiten de groote stroomingen van rassenvermenging bleef. In het Noorden der Limburgsche Kempen heeft men 't meest kans om heden het oorbeeld van den Salisch-Frankischen veroveraar der 5e eeuw terug te vinden. Dàar immers is de gestalte der bewoners het grootst en treft men, in de sterkste verhouding, blond haar en blauwe oogen aan.

LÉON FREDERICQ.